

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Illvstrissimi Viri Petri De Marca Archiepiscopi Parisiensis
Dissertationvm De Concordia Sacerdotii Et Imperii, Sev
De Libertatibvs Ecclesiæ Gallicanæ, Libri Octo**

Marca, Pierre de

Parisiis, 1669

Capvt X.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15591

clusis Francis aliisque Latinæ communionis hominibus, qui ad tuendum Imperium undecunque ad urbem accedere possent, beneficiorum illustrum & ipsius Patriarchatus spes omnino redigeretur. Ceterum antiquo jure è Clericis uniuscujusque civitatis Episcopus erat ordinandus, ut docet Celestinus Papa: *Tunc alter de altera eligatur Ecclesia, se de civitatis ipsius Clericis, cui est Episcopus ordinandus, nullus dignus, quod evenire non creditur, potuerit inventari.* Primum enim illi reprobandi sunt, ut aliqui de alienis Ecclesiis merito preferantur. Cui Celestini decreto assenserunt olim Gallicani Episcopi; & ejus sententiam retulerunt Reges in Capitularia, qui è propria diæcesi secundum statuta canonum Episcopum eligendum esse docent. Quod ab Imperatoribus quoque Romanis olim constitutum fuerat, de quibuscumque Clericis, ad capitulationis onera peræquanda. Regula ista cum ab aliquot annis, post electiones abolitas, Romanae Curiae rescriptis infraacta esset, obtrusis Episcopis & Clericis, non solum ex aliena civitate, sed etiam ex alio regno, non omnino constitutione regia antiquorum canonum vigor assertus est, sed ad ultum præsentem accommodatis rationibus prudenter temperatus; ut saltem qui episcopatibus vel aliis beneficiis sunt admovendi, è regno petantur, si minus licet eos ex unaquaque civitate petere. Sed de hac re copiose dicimus alibi: cuius tamen mentionem huc injecimus, ut constaret de duabus regulis. Prima est, Reges ex officio invalescentibus malis & scandalis sedulò prospexit, interpellata priùs apostolicæ sedis auctoritate. Secunda est, Principes muneri suo satisfecisse, cum partem aliquam antiquæ disciplinæ, et si non integrum, in usum restituerunt, quatenus ad salutem regni illis necessaria esse videbatur.

CAPVT X.

Synopsiſ.

I. Quaratione prospiceretur iis qui se ab Episcopis vexatos querebantur in negotiis ecclesiasticis adversus mores receptos. Rescripto regio requirebantur Episcopi ut à vexatione cessarent, vel se judicio sisterent, bonorum capione indicta. Formula rescripti antiqua è Regestate Curia Parisiensis.

II. Explicatio illius rescripti. Causa decimorum recentetur inter spiritualia. Si tamen insolita decima pertinetur, Reges exactiōnē prohibuerunt; & excommunicationes, si que ob eam rem late essent, revocari jussierunt.

III. Consuetudine tolli possunt decime personales, & predialium quota prescribi. Quin etiam induci ut è certi genere fructuum nulla solvatur decima. Quare

constitutio que eam exactiōnē prohibet est iusta, è Covarruvia: qui tamen non docet quaratione Principes ea de re statuere potuerint.

IV. Ob scandalum quod inde oriebatur. Philippus auctoritatē suam huic negotiis interposuit; nū patet è verbis rescripti. E nova decimaru[m] exactiōne scandalus nasci fatentur Canoniste.

V. Ad Regum officium pertinet scandalum è rebus ecclesiasticis amovere, è Leone, & ex Anastaſio, & è Leonis Senonensis epifola ad Childebertum, quod fit iure tūtioris.

VI. Rescriptis Cancellarie Reges tuebantur olim Libertates Ecclesiæ Gallicane, ut docet locus petitus è Comitiis Turonensibus anni 1493.

VII. Privilegia quoque sibi à Romanis Pontificibus concessa, multis adversis Episcopos indicti, & bonorum capione tuebantur, ex constitutione anni 1367.

VIII. Severiores penas imponebant Iustiniani leges Episcopis contumacibus adversis disciplinam.

I. INSPICENDUM nunc est qua ratione sibi consulerent qui se à Galliarum Episcopis adversis consuetudines receptas & decreta Pontificum vexari in rebus ecclesiasticis contendenter. Exposita per libellum facti specie, rescriptum Principis actori concedebatur, quo monebantur Episcopi ut ab ea vexatione abstinerent, aut si aliquo jure se fultos putarent, ad diem rescripto condic tam se in Curia Regis siste rent cauſam suam dicturi, suspensa interim sententia executione; alioqui, pignoribus captis, ad parendum cogerentur per regios ministros. Quod probatur illustri in eam rem exemplo petito è veteribus Curia Parisiensis regestis, quod huc inferendum putavi: ubi rescripto ad Baillivum seu Seneschal lum Santonensem dato inseritur rescriptum ad Episcopum Santonensem. *Philipus Dei gratia Francorum Rex Baillivo Santonensi. Episcopo Santonensi literas nostras mittimus in hec verba: PHILIPPUS Dei gratia Francorum Rex dilecto in Christo Episcopo Santonensi salutem. Frequens ad nos perduxit relatio gravibus onus quarelis, quid vos, seu gentes vestre, vel officiales vestri, vobis ratum habentibus, contra consuetudinem diutius observatam, decimam exigitis de rebus de quibus prestari non consuevit, novimque modum decimandi inducitis, in grave scandalum provincie;* & quando populus vobis subditus vobis non obedit, per excommunicacionem Consulum & similium rectorum dictorum locorum, etiam populum ipsum gravatis; quinimq[ue] etiam villas & loca predicta in nostro dominio existentia supposuitis ecclesiastico interdicto, contra privilegia nostra. Nos igitur his scandalis obviare volentes, vos attenite requirimus quatenus à predictis cessetis, & attentata in prejudicium & scandalum publicum, & contra statum antiquum regni nostri, revocetis & revocare faciatis. Et si in predictis ius aliquod putatis vos habere, vobis offerimus per presentes quod certa

die coram nobis veniatis Parisius; & Nos cum nostri deliberatione Consilij providebimus super his prout servata pace & salute Ecclesie & patrie faciendum fuerit & ad nos pertinebit. Alioquin deesse non poterit quo minus ad vitanda hec scandalorum & pericula que inde possunt exurgere, provideamus de remedio opportuno. Et quid inde facere volueritis, Seneschallo nostro Santonensi, per quem presentes literas vobis presentari volumus, respondeatis, ut juxta resonem vestram circa talia possit rationabiliter provideri. Datum Parisius die septima Feb. 1312. Mandamus vobis quatenus dictas literas eidem presentetis. Et si ipse contenta in eisdem literis facere recusaverit, aut plus debito distulerit, bona ipsius temporalia tamdiu ad manum nostram teneatis, donec ipse premissa adimpleverit. Actum Parisius die 7. Februario anno 1312.

C. Censam. De
preficit. c. 2. De
judicis. Glossa in
c. Quatuor. De
decimis.

Philippe confi-
tio: De cognitione
decimarum non
fendit lata in peti-
tione vel prefe-
rito, preferenti in-
ter ecclesiasticas
partes, genitus no-
stra se nullatenus
intromittant.

Covarruvias lib. 1.
Variar. c. 17. f. 8.
vers. mons.

III. Ut autem hujus rescripti vis, quantum ad quæstionem istam illustrandam pertinet, penitus intelligatur, sciendum est jus percipiendi decimas inter res spirituales ab omnibus recenserit, unde sequitur materiam illam ad ecclesiastica jurisdictionem pertinere. Quod obtinebat olim apud Gallos; & constitutione Philippi IV. Francorum Regis anno MCCCII. lata confirmatum fuit; dummodo decimarum in feudum datarum controversia non moveretur. Attamen si decimarum petitio fieret ab Episcopis vel ceteris Clericis adversus praedium possest, quarum solutio infusa esset in iis locis unde exigebantur, Reges nostri non alienum existimarent à munere suo huic negotio auctoritatem suam interponere, illas exactiones insolitas impedire, excommunicationem, si qua ab Episcopis in recusantes lata essent, revocationem indicere, & eam pignoribus captis urgere; ut docuit rescriptum à me prolatum.

III. Certum quidem est ex omnium sententia decimas personales consuetudine aboleri posse, & praedium quantitatem ad minorem decima fructuum parte redigi posse, seu quotam prescribi. Certum quoque est, ex Pauli Castrensis aliorumque Iurisconsultorum opinione, eam consuetudinem qua in plerisque orbis Christiani regionibus viger, esse legitimam, nempe ut ex certo fructuum genere nulla solvatur decima, utpote ex frumento, herbis, & oleo. Vnde sequitur regiam constitutionem, qua decimarum ejus generis solutio prohibetur, summa quidem ratione niti, ut observat Covarruvias loquens de Caroli V. Imperatoris & Hispaniarum Regis lege Toleti lata anno millesimo quingentesimo vigesimo quinto. Sed summus ille Iurisconsultus non docet qua ratione ad suam auctoritatem secularis

Princeps materiam illam merè ecclesiasticam revocare potuerit. Itaque quod ille omisit in tuenda Principum suorum lege, id ego agere conabor pro afferenda constitutio jam olim à Regibus nostris decreta. Idem enim Rex Philippus IV. qui decimorum cognitionem à judicibus suis amovit, eadem lege Seneschallis suis præcepit ut à nova & insolita decimarum exactione cives adversus Clericos defenderent, & rescripto quod suprà protuli, exequenda legis & tueretur modum præscriptis.

IV. Vera itaque ratio ob quam Philippus negotium istud sibi vindicat, è scandalo petitur quod è nova & insolita exactione decimarum oriebatur, cuius proinde depulso à regio patrocinio expectanda erat. Id profitetur conceptis verbis in dicto rescripto ad Episcopum Santonensem dato: *Contra consuetudinem dinius observatam, decimam exigitis de rebus de quibus prestari non consuevit, novumque modum decimandi inducitis in grave scandalum provincie. Mox: Nos igitur his scandalis obviare volentes. Infra: Providebimus super his prout servata pace & salute Ecclesie & patrie faciendum fuerit.* Ex ea decimarum novata petitione scandala & offensiones oriuntur non dissimilant Glossator, Ioannes Turrecremata, & Felinus, qui eam ob causam aiunt Ecclesiam ab earum exactione cessare. Sed addere debuerant exactiōnē illam à Principibus quoque repressam, ad procurandam Ecclesiae & regni pacem, saltem in hoc Galliarum regno.

V. Ex novitatibus que veterem Ecclesie vel regni statum convellunt, discordias, scandala, & offensiones manare probavimus libro superiori, & ad Regis officium pertinere ut pacem Ecclesiae & regni inviolatam præster, legibus latis aut aliis remediis impedimenta amoliendo. Quibus addi potest, Leonem I. agnovisse hanc sollicitudinem Principibus competere, ne scandala in rebus ecclesiasticis emergant, in epistola ad Theodosium: *Siquidem præter imperiales & publicas curas, piissimam sollicitudinem Christiana religionis habetis, ne scilicet in populo Dei aut schismata aut heresies aut illa scandala convalescant.* Eadem fuit Anastasij Pontificis sententia, qui Anastasium Imperatorem rogavit ut nomen Acacij Episcopi Constantinopolitanum jam fato functi non recitareretur in mysteriis inter ceteros Episcopos. Damatus erat à Felice Papa. Sed quia adversus illum sententiam pluribus exceptionibus utebantur Graci, prudenter Anastasius non urget executionem rei judicatae. Novam rationem usurpat, scilicet scandali vitandi, quod unitatem Ecclesiarum ob nomen Acacij

Philippus: In
chancery ad regis
nominem. Codex
lecanus. Incunab.
cariss. etiam
tepli Codicis p
noverunt i
novo & antiquis
seruantur. I
de pro Prudentio
alii profici.
clericis in i
excellentes leca
rara & precia
rura.

Lemis. 1. C
1. Codex
1. C. 1. C.

1. C.

Acacij dividebat. Illud autem scandalum auctoritate Principis amoveri petit: *Precautur itaque clementiam vestram ut specialiter non men quod multis ex causis scandalum vel offendiculum Ecclesie concitavit, speciali appellatione taceatur.* Huic officio aequè adstrictos putavit Reges Francorum Leo Senonensis Episcopus in epistola ad Childebertum Regem; qua Principem illum obtestatur ne canones patrum violari permittat per ordinationem & novam Episcopi institutionem in urbe Meledunensi, quam cives fieri perebant.

Leuit. xxviii.

ad Childebert.

anno 513. editio.

ann. a. Conc. Gall.

Quia non eorum preces, inquit, facile audiri debent à Principe quorum petitionibus potius generentur scandalum quām pax Deo amata servetur: quia sicut beati sunt pedes pacem portantes, ita et bis dictum est per quos venit scandalum. Itaque mirandum non est si in successores Reges cura illa tuendi status ecclesiastici & pacis procuranda remotis scandalis derivata fuerit. Quo in negotio non utuntur, ut sepe monui, mera & summa jurisdictione in re ecclesiastica, sed velut oeconomico potestate, quæ à tuitionis patrocinioque jure dependet.

V I. Rescriptis regiis consultum semper fuisse Libertatum Ecclesiae Gallicanæ conservationi, quorum formulam superius protuli, egregie probatur è Libellis Comitiorum regni in urbe Turonensi actorum anno M C C C X C III. Carolo VII. prorectis. Et jacquis que le Roy, à cause de sa Couronne, tant de droit commun, comme pour la deliberation & requeste de toute l'Eglise de France & Dauphiné, soit, comme estoient ses predeceſſeurs Rois, Protecteur & Désenseur des saints Decrets, Libertez & Franchises de l'Eglise de sondit Royaume & Dauphiné Neantmoins a été fait par nostre Saint Pere en cedit Royaume au contraire, dont se sont ensuivis grands inconveniens. Par quoy il est bien necessaire (comme il semble aux gens de dits Trois Estats) avoir recours en cette nécessité au Roy nostre souverain Seigneur, comme Protecteur & Désenseur des Droits & Libertez de sondit Royaume & Dauphiné. Et pour ce luy supplient en toute humilité que son plaisir soit de non les abandonner, & qu'il veuille, comme il a offert, donner port & favoeur, tout ainsi & par la forme & maniere qu'ont fait ses predeceſſeurs Rois, c'est à ſavoir, le Roy Clovis, S. Louis, Philippe le Bel, le Roy Jean, Charles V. Charles VI. & dernierement le Roy Charles VII. qui tous ont à leur pouvoir défendu les Droits & Libertez de ladite Eglise, tant au fait des élections, collations, postulations, provisions, confirmations, & causes, qu'à garder l'évacuation des pecunes, par mandement & provision de leur Chancellerie, & remontrance aux saints Conciles, qui ont confirmé & approuvé lesdits Droits & Libertez.

V II. Singularis etiam mihi viderur constitutio Caroli V. Regis data Parisiis x i v. Martij anno M C C L X V I I. qua præcipit Seneschallis Tolosæ, Carcassona, & Bellidadi, ut prohibeant Episcopis earum provinciarum, & eorum Vicariis, ne privilegia Bullis comprehensa infringant quas Alexander, Urbanus, Gregorius, Clemens, Innocentius, alijque Pontifices Regibus Francorum concederunt; scilicet ut nullus judex ordinarius, aut delegatus, excommunicationis aut interdicti sententiam proficeret in terram Regis absque speciali mandato sedis apostolicæ, vel alia tentet quæ rescriptis illis sunt prohibita. *Quod si aliquos, inquit, contra premissa reperiatis attentare, ipsos compescatis per bonorum suorum temporalium captionem, & à premis compellatis abstinere per penarum declarationem & eamdem executionem.* Itaque ligandi & solvendi potestas, quæ Galliarum Episcopis competit, auctoritate Romani Pontificis restricta est, ne Rege invito, interdictis, & officijs divini cessatione, quod Cessum dixere recentiores, terras & fiscos domanij regij vexarent. Executio Bullarum certis quibusdam Conservatoribus commissa erat, qui renientes Episcopos excommunicationibus ad parendum cohererent. Sed quia variis ludificationibus & judiciorum formulis negotium trahebatur, visum est Principi tuitionis jure rem ad se revocare, bonorum capione & mulctis inflictis, decretorum pontificiorum executioni consulendo. Eadem lex ad ceteras species tracta est, adeo ut bonorum capione & mulctarum indictione cogi soleant Episcopi ad ea omnia rescindenda quæ canonibus & decretis Pontificum in regno receptis aduersa, per contumaciam & contemptum legum in perniciem status ecclesiastici & scandalum publicum peregerint.

V III. Duplex coercitio hoc Edicto prescribitur adversus Episcoporum contumaciam qui indictæ à Rege decretorum pontificiorum executioni parere recusant, bonorum capio, & mulctæ dictio. Severius agebat Iustinianus, qui expulsione à sede episcopali hoc aliquando ulcisceretur, ut dictum cap. i. hujus libri. Aliquando etiam bonis Episcopi, Ecclesie adjudicatis, & annuali suspensione à ministeriis ecclesiasticis. Quæ poena indicta est Episcopo qui alium ordinariit contra formam præscriptam juxta canones à Iustiniani constitutione: *Si quis Nov. 21. c. 1. sub finem: nisi bene- nomen in causa, ordinetur, jubemus hunc omnimodis episcopatu depelli.* Sed etiam illum qui preter hoc presumpti ordinare, segregari uno anno à sacro ministerio, & omnem ejus substantiam, que quelibet Gg

*tempore aut modo in ejus dominium deducta est,
propter culpam quam fecit dominio Ecclesie, cuius
Episcopus est, vindicari. Eadem poena infligi-
tur si quis ante peractam & discussam accu-
sationem, si quod forte crimen objiciatur
electo manum imposuerit. Praeter eas pe-
nas, alia quoque iudicata est à Iustiniano ad-
versus Episcopum qui Ecclesiam suam ultra
annum deseruerit, scilicet ut illi ab Oecono-
mico Ecclesiae nullæ expensæ subministren-
tur. Quæ congruit cum bonorum capione
qui hodie in Gallia adversus desertores &
adversus contumaces Episcopos à judicibus
decernitur.*

C A P V T X I.

Synopsis.

I. Inquiritur qua ratione se gesserint maiores nostri quando iurisdictio ecclesiastica secularem invadebat. Ea de re altum silentium apud veteres, quia Episcopis suis finibus se continebant.

II. H̄arum contentionum exemplum in Gregorio quarto. Divisio regni à Ludovico inter filios facta, sacramento confirmata est, & subscriptione Romani Pontificis. Ab ea recessit ob Carolum e secundis nuptiis prophanum. Inde bellum filiorum adversus patrem, Gregorii à filiis stare putatur. De eo antiqui scriptoris verba.

III. Locis ille male trahitur ad Regis immunitatem, ne possit excommunicari. Explicatur Gregorij propositum, ut prima divisio regni non infringetur, ex Agobardo. Episola huius nomini edita est fragmentum eius epistole. Gregory I V. ad Episcopos Gallie, unde hac contentio illustratur.

IV. Epistola verba expenduntur. Evocaverat Episcopos. Illi contumacius respondent. quod Gregorius refellit. Episcopi scripserant excommunicationem. quam Gregorius parabat. pertinere ad injuriam imperatoris potestatis. Afferit Ponitrix. sibi injuriam fieri non posse. intacta gloria apostolica dignitate. Fidem seu sponzionem Imperatori prestiitam. a se non violari.

V. Referuntur verba Episcoporum, qui ex communicationibus Papa se non assensu profitebantur. & periculum honoris illi minantur. Explicantur illa verba, & auctoris vita Ludovici, quis temeritatem Episcoporum in hoc capite damnat.

caporum in hoc capite admissis.
VI. Ex hoc facto colliguntur sententiam totius Ecclesie Gallicanae eam fuisse, a Pontifice excommunicatis ferri non posse pretextu persury aut bellorum, ob divisionem regni mutatam. Gregrius quoque eam protestarem sibi non afferuit. Confutati Novatores, qui ex hoc facto spretam putant à Gallis autoritatem Romanam sedis.

VII. *Refellitur Massonus*, qui *Gallicane libertatis capita quadam ex hac epistola colligit*, que falso affectavit Gallis.

I. **H**ACTENUS tuitionis ecclesiasticae
effectus prosecuti sumus qui cano-
num custodiam Principibus commissam ref-
piciunt. Attamen quia non solum obvian-
tendum est us malis quae ex legum ecclesia-

sticarum corruptione proficiscuntur, sed etiam prospiciendum ne jurisdictio ecclesiastica jurisdictionis regiae limites invadat, necesse est ut diligenter inquiramus quo pacto majores nostri se gesserint in his contentiobus. Deinde qua ratione his incommodis consulatur hodie, seu disciplina ecclesiastica laedatur, seu temporalis jurisdictionis fines violentur, aperte disseremus. Controversiarum de invasa jurisdictione Principum, altum silentium apud veteres, quia ab Episcopis antiquis sola canonum disciplina curabatur. Si quando se rebus secularibus aut judicandis aut administrandis immiscerent, id sibi a legibus suo seculo latissimum indulsum profitebantur, quibus uterentur quandiu Principi collubuisse. Quare ad mediae aetatis scriptores deveniendum est, ut inde harum dissensionum exempla & remedia adhibita petantur.

II. Primus occurrit Gregorius I V. Pontifex, qui trium Regum-Lotharij, Ludovici, & Pippini partes fovere ferebatur adversus patrem Ludovicum Pium Imperatorem, eoque animo se filiis adjunxit ut pacem conciliaret iis conditionibus quas & quas ipse judicabat, aut refragantem Ludovicum & Episcopos Ludovico consentientes excommunicatione percelleret. Dissidij caula ab Imperij divisione orta erat: quam ita Ludovicus concinnaverat anno D C C C X X I. ut Pippino Aquitaniam, Ludovico B. joariam, Lothario verò primogenito Italianam & imperatoriam dignitatem fe vivo, & ceteras ditiones post obitum suum concederet.

Hæc divisio sacramento procerum & Romani Pontificis subscriptione confirmata fuerat. Sed postea Carolus ex secundis Ludovici nuptiis cum Judith Regina prognatus, novarum rerum causa extitit: quia ut ei portio legitima constitueretur, aliquid è ceteris partibus erat recidendum. Alamannia Carolo designata à patre, civile bellum excivit; quod paulisper sedatum recrudit, cùm Aquitania à Pippino avocata, dono patris Carolo cessit. Contractis undique copiis, hinc pater Imperator, inde tres filij, Vvormaciam pugnaturi convenere anno octingentesimo trigesimo tertio. Rumor autem percrebuerat Gregorium Pontificem à filiis stare, ut scribit auctor vita Ludovici, cuius hæc sunt verba: *De Papa vero Romano, quod ideo adfesset ut tam Imperatore quam Episcopos excommunicationis vinculis irretire vellet, si qui inobedientes essent sue filiorūque Imperatoris voluntati, parari quid subripuit Episcopis. Imperatoris presumptio audacia, afferentibus nullo modo se velle ejus voluntati succumbere; sed si excommunicatas adveniret, excommuni-*